

Ακολουθήσέ με

στο ρωμαϊκό ωδείο
της Πάτρας

Μια πόλη γεννιέται, μεγαλώνει...

Αν βρεθείτε στο νομό Αχαΐας, ασιζεί να επισκεφθείτε την Πάτρα, την μεγαλύτερη πόλη της Πελοποννήσου, και να εξερευνήσετε την ιστορία και τα μνημεία της. Η γεωγραφική αυτή περιοχή, κοντά σε μια εύφορη πεδιάδα, αλλά και στη θάλασσα, προσελκύει κατοίκους ήδη από την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού.

Η κατοίκηση γίνεται πιο πυκνή στα μυκηναϊκά χρόνια. Σύμφωνα, μάλιστα, με τον μύθο που αναφέρει ο περιηγητής Πausανίας, η πόλη της Πάτρας ιδρύεται γύρω στο 1100 π.Χ. από τον Πατρέα, τον γιο του βασιλιά της Σπάρτης Πρευγένη. Ο Πατρέας ενώνει την *Αρόη* (σημερινή Άνω Πάτρα) με δύο γειτονικούς οικισμούς, τη *Μεσάτιδα* (Βούντηνη) και την *Άνθεια*, και δίνει στη νέα πόλη το όνομά του.

Σύμφωνα όμως με τους σύγχρονους ερευνητές, η ένωση των αγροτικών οικισμών γίνεται πολύ αργότερα, στα μέσα του 5ου αι. π.Χ. Από την ένωση αυτή δημιουργείται η πόλη της Πάτρας με πυρήνα της την ακρόπολη, στη θέση του μετέπειτα μεσαιωνικού Κάστρου.

Ωστόσο, μέχρι και το τέλος του 4ου αι. π.Χ. η Πάτρα δεν πρωταγωνιστεί στα ιστορικά γεγονότα του ελληνικού χώρου. Δεν συμμετέχει στους Περσικούς πολέμους και διατηρεί ουδέτερη στάση στον Πελοποννησιακό πόλεμο. Η εικόνα αρχίζει να αλλάζει στη διάρκεια των ελληνιστικών χρόνων. Έτσι, από τον 3ο αι. π.Χ. ο πληθυσμός της αυξάνεται και η πόλη επεκτείνεται προς τη μεριά της θάλασσας, χωρίς όμως ακόμα να την προσεγγίζει. Μάλιστα, το 280 π.Χ. με πρωτοβουλία της Πάτρας αναδιοργανώνεται το *Κοινό των Αχαιών*. Πρόκειται για μία πολιτική και στρατιωτική ένωση των αχαιϊκών πόλεων που υπήρχε και παλιότερα. Την περίοδο αυτή όμως αποκτά μεγαλύτερη δύναμη.

Εικ. 1 Αεροφωτογραφία του ωδείου.

...και ακτινοβολεί

Σταδιακά, μέχρι τον 1ο αι. π.Χ., η Πάτρα εξελίσσεται σε μία πλούσια και ισχυρή πόλη. Στη μεγαλύτερη ακμή της όμως φτάνει στα ρωμαϊκά χρόνια. Ο αυτοκράτορας Οκταβιανός Αύγουστος, αναγνωρίζοντας ότι η θέση της πόλης είναι ιδανική για την επικοινωνία με τη Δύση, ιδρύει εκεί ρωμαϊκή αποικία το 14 π.Χ. Για να διασφαλίσει, μάλιστα, τη ρωμαϊκή κυριαρχία, μεταφέρει στην πόλη απόμαχους στρατιώτες δύο λεγεώνων. Της παραχωρεί επίσης ξεχωριστά προνόμια, όπως το δικαίωμα να έχει αυτοδιοίκηση και να κόβει δικά της νομίσματα. Στους επόμενους αιώνες η Πάτρα μεγαλώνει, ο πληθυσμός της αυξάνεται και η οικονομία της ακμάζει χάρη στη βιοτεχνία και το εμπόριο. Αυτή την εποχή διαμορφώνεται και το πρώτο τεχνητό λιμάνι στην ιστορία της πόλης. Όσο παράδοξο και αν ακούγεται, η Πάτρα, που συνδέθηκε τόσο στενά με το θα-

λάσσιο εμπόριο, στην πραγματικότητα δεν διαθέτει φυσικό λιμάνι! Το 2ο αι. μ.Χ. οι Ρωμαίοι πραγματοποιούν σημαντικά τεχνικά έργα στο τμήμα της παραλίας, νότια του σύγχρονου λιμανιού, εκεί όπου σήμερα συναντάμε το ναό του Αγίου Ανδρέα. Έτσι, το λιμάνι της Πάτρας αποκτά κυρίαρχο ρόλο στις επαφές με τη Δύση και δίνει στην πόλη κοσμοπολίτικο χαρακτήρα.

Ακόμα, οι Ρωμαίοι χωρίζουν την πόλη σε πολεοδομικές ενότητες, ανάλογα με τη χρήση κάθε περιοχής. Δημιουργούνται έτσι οι πολεοδομικές ενότητες του λιμανιού, της ακρόπολης, της αγοράς, των ιερών και του θεάματος. Μέχρι τα τέλη του 2ου αι. μ.Χ. κατασκευάζονται δρόμοι, χτίζονται ιδιωτικές επαύλεις με ψηφιδωτά δάπεδα, αλλά και μία σειρά από δημόσια κτήρια, από τα οποία το πιο καλά διατηρημένο σήμερα είναι το ωδείο.

Το ρωμαϊκό ωδείο της Πάτρας

Ωδεία χτίζονταν συνήθως στις πιο ανεπτυγμένες περιοχές της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας γιατί φιλοξενούσαν θεάματα που προορίζονταν κυρίως για την υψηλή κοινωνία. Ένα ωδείο δεν θα μπορούσε να λείπει από την Πάτρα, μία από τις πλουσιότερες ρωμαϊκές αποικίες στον ελλαδικό χώρο.

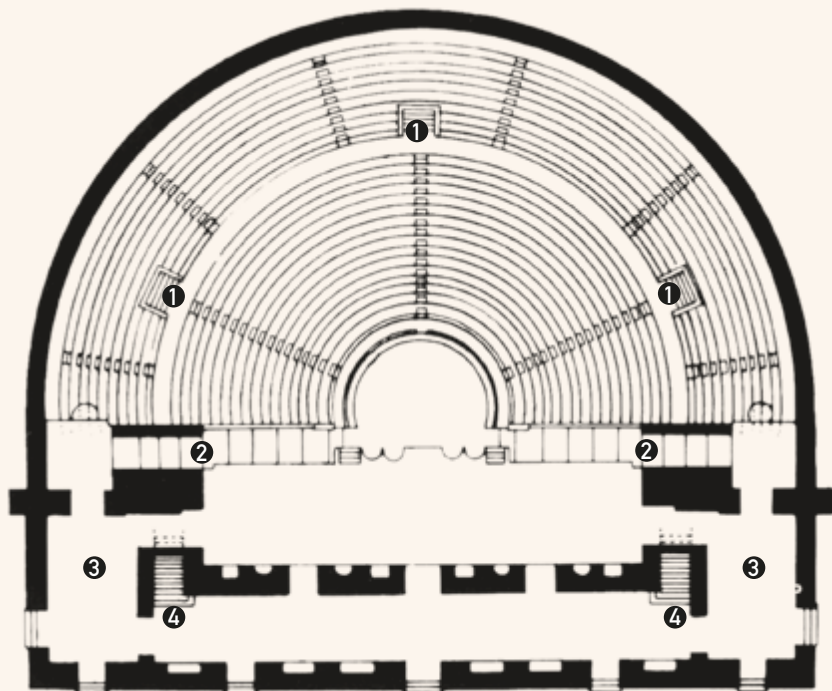
Θα το συναντήσετε στην Άνω Πόλη, κοντά στην πλατεία Αγίου Γεωργίου (ή 25ης Μαρτίου). Χτίστηκε στο α' μισό του 2ου αι. μ.Χ., πολύ κοντά στο ρωμαϊκό στάδιο. Η επιλογή της θέσης του δεν ήταν τυχαία, αφού μαζί με το στάδιο αποτελούσαν την πολεοδομική ενότητα του θεάματος. Επικοινωνούσε, μάλιστα, και με την αγορά της πόλης, όπως γνωρίζουμε από τον Πausανία που επισκέφθηκε την Πάτρα λίγο μετά το 170 μ.Χ. Στην καρδιά, λοιπόν, της ρωμαϊκής πόλης, το ωδείο φιλοξένησε κυρίως μουσικά θεάματα και απαγγελίες ποιημάτων. Είναι πιθανό να χρησιμοποιήθηκε επίσης για θεατρικές παραστάσεις, αλλά και για ομιλίες ρητόρων και φιλοσόφων.

Ως προς την κατασκευή του, ακολουθεί το ρωμαϊκό τρόπο οικοδόμησης. Έτσι, παρόλο που το έδαφος στο σημείο αυτό παρουσιάζει μία φυσική κλίση, οι αρχιτέκτονες του ωδείου δεν την εκμεταλλεύτηκαν. Αντίθετα, εξασφάλισαν την κλίση του *κοίλου* με τεχνητό τρόπο. Το έχτισαν, δηλαδή, πάνω σε μία βάση από τοίχους που ενώνονταν μεταξύ τους με καμάρες και σχημάτιζαν διαδρόμους και σκάλες (εικ. 4). Το ωδείο αποτελείται επίσης από τη *σκηνή* και την *ορχήστρα*. Η σκηνή και το κοίλο δεν ήταν ανεξάρτητα αρχιτεκτονικά μέρη, όπως στα ελληνικά θέατρα, αλλά ενώνονταν μεταξύ τους, όπως στα ρωμαϊκά. Έτσι, το ωδείο είχε τη μορφή ενός κλειστού περιμετρικά οικοδομήματος, όπως φαίνεται στην κάτοψη (εικ. 3).

Το σύνολο της κατασκευής και της διακόσμησης πρέπει να ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακό. Μάλιστα, ο Πausανίας που ταξίδεψε το 2ο αι. μ.Χ. σε όλο τον ελλαδικό χώρο, έγραψε ότι το ωδείο της Πάτρας ήταν το ομορφότερο απ' όλα όσα είχε δει, με εξαίρεση ένα: αυτό του Ηρώδη του Αττικού στην Αθήνα.

Εικ. 2 Το ωδείο.

1. Η κατάληξη των θολωτών διόδων	3. Τα παρασκήνια
2. Οι πάροδοι	4. Οι σκάλες που οδηγούσαν στα θεωρεία

Εικ. 3 Κάτοψη του ωδείου.

Από έξω...

Πριν ανακαλύψετε ένα-ένα τα μέρη του ωδείου, αξίζει πρώτα να παρατηρήσετε την εξωτερική του όψη. Ίσως σας κάνει εντύπωση η χαρακτηριστική κοκκινωπή απόχρωση που οφείλεται στα οικοδομικά υλικά του. Οι τοίχοι κατασκευάστηκαν από μικρές πέτρες που στη συνέχεια επενδύθηκαν με πλίνθους, δηλαδή τούβλα. Για την καλύτερη στήριξή τους, μάλιστα, ενισχύθηκαν κατά διαστήματα με *αντηρίδες*, δηλαδή τετράγωνα κατακόρυφα στηρίγματα. Κάποια από αυτά είναι και σήμερα ορατά περιμετρικά του κοίλου. Ένα ακόμη υλικό που χρησιμοποιήθηκε στο κάτω μέρος των εξωτερικών τοίχων είναι το μάρμαρο.

Οι θεατές, αφού έμπαιναν στο ωδείο από τρεις εισόδους στον τοίχο που περιέβαλλε το κοίλο, συναντούσαν έναν περιμετρικό στεγασμένο διάδρομο (εικ. 4). Ο διάδρομος περνούσε κάτω από τα καθίσματα του κοίλου και έτσι δεν φαινόταν εξωτερικά. Σήμερα είναι ορατός επειδή ο εξωτερικός

Εικ. 4 Τμήμα της εξωτερικής όψης. Διακρίνεται ο περιμετρικός διάδρομος και η θολωτή διάδος προς το κοίλο.

τοίχος του κοίλου έχει καταρρεύσει στο μεγαλύτερο μέρος του. Για να κινηθούν προς τις θέσεις τους οι θεατές είχαν δύο επιλογές. Μετά από κάθε είσοδο μπορούσαν να προχωρήσουν ευθεία και να ακολουθήσουν μία θολωτή διάοδο που με τη βοήθεια σκαλοπα-

τιών τους οδηγούσε στο κοίλο (εικ. 4 - εικ. 3, αρ.1). Μπορούσαν όμως και να κατευθυνθούν προς τα άκρα του διαδρόμου για να συναντήσουν τις *παρόδους*, δηλαδή τους δύο κάθετους διαδρόμους που οδηγούσαν στην ορχήστρα (εικ. 3, αρ.2 - εικ. 11).

Εικ. 5 Τμήμα της εξωτερικής όψης από την πλευρά της σκηνής.

Εικ. 6 Ένα από τα δύο παρασκήνια και το εσωτερικό της σκηνής.

...προς τα μέσα

Φτάνοντας στο ωδείο, θα δείτε μπροστά σας ένα τμήμα από τον τοίχο που υψωνόταν στην πίσω πλευρά της σκηνής (εικ. 5). Εκεί στα ρωμαϊκά χρόνια υπήρχαν εισοδοί που οδηγούσαν στο εσωτερικό της και εξυπηρετούσαν κυρίως τους συντελεστές των παραστάσεων. Η σκηνή ήταν ένας ενιαίος μακρόστενος χώρος (εικ. 6). Ήταν, μάλιστα, στεγασμένος, όταν το ωδείο ήταν σε χρήση. Δυστυχώς όμως η στέγη του δεν έχει διατηρηθεί μέχρι σήμερα. Στα δύο άκρα της υπήρχαν δύο ορθογώνια δωμάτια. Αυτά ήταν τα *παρασκήνια*, δηλαδή οι χώροι όπου προετοιμαζόνταν οι πρωταγωνιστές των θεαμάτων (εικ. 6 - εικ.

3, αρ.3). Ακριβώς δίπλα από τα παρασκήνια θα συναντήσετε δύο *κλίμακες*, δηλαδή σκάλες που οδηγούσαν ψηλά στο κοίλο (εικ. 7 & εικ. 3, αρ.4). Οι αρχαιολόγοι υποστηρίζουν ότι τις κλίμακες αυτές τις χρησιμοποιούσαν αποκλειστικά οι επίσημοι για να οδηγηθούν στις θέσεις τους που βρίσκονταν πάνω από τις παρόδους. Έτσι, σε αυτή την πλευρά του ωδείου δεν είχαν πρόσβαση όλοι ανεξαιρέτως οι θεατές, αλλά μόνο οι αξιωματούχοι και οι ιερείς. Ανάμεσα στις κλίμακες θα δείτε να ανοίγονται τρεις τοξωτές θύρες, από όπου περνούσαν οι πρωταγωνιστές για να εμφανιστούν μπροστά στους θεατές (εικ. 9).

Εικ. 7 Η κλίμακα που οδηγεί στο κοίλο.

Στάση 1η: Η σκηνή

Οι τρεις τοξωτές θύρες που ανοίγονται στον τοίχο της σκηνής θα σας οδηγήσουν στο λογείο (εικ. 9). Ήταν μία ορθογώνια εξέδρα, πάνω στην οποία εμφανίζονταν οι πρωταγωνιστές των θεαμάτων. Σήμερα θα παρατηρήσετε ότι το σημείο αυτό έχει καλυφθεί από ένα προστατευτικό δάπεδο. Πίσω από το λογείο υψώνεται η πρόσοψη της σκηνής, δηλαδή ο τοίχος που αντίκριζαν οι θεατές. Εκεί θα παρατηρήσετε δύο σειρές από κόγχες: δώδεκα ορθογώνιες στο πάνω μέρος του και οκτώ αψιδωτές στο κάτω. Την εποχή που το ωδείο λειτουργούσε, μέσα στις μεγαλύτερες κόγχες ήταν τοποθετημένα αγάλματα, ενώ ο τοίχος της σκηνής ήταν διακοσμημένος με κίονες και άλλα μαρμαρίνα γλυπτά. Ο Πausanias, μάλιστα, αναφέρει ότι μέσα στο ωδείο υπήρχε άγαλμα του Απόλλωνα, το οποίο όμως δεν έχει βρεθεί. Σίγουρα, λοιπόν, η πρόσοψη του σκηνικού οικοδομήματος θα έδειχνε πολύ εντυπωσιακή στα ρωμαϊκά χρόνια.

Δύο αντικριστές αψιδωτές πύλες δεξιά και αριστερά από το λογείο οδηγούσαν στα παρασκήνια (εικ. 8). Στη μπροστινή του πλευρά ένας χαμηλός τοίχος το χώριζε από την ορχήστρα (εικ. 9). Ο τοίχος αυτός ήταν διακοσμημένος με τέσσερις ημικυκλικές κόγχες. Στα άκρα του

δύο σκάλες, οι οποίες δεν έχουν διατηρηθεί, ένωσαν το λογείο με την ορχήστρα. Το λογείο ήταν καλυμμένο με μία ξύλινη στέγη που δεν έχει σωθεί. Προστάτευε τους πρωταγωνιστές από τον ήλιο και τη βροχή, ενώ ταυτόχρονα ενίσχυε την ακουστική του ωδείου.

Εικ. 8 Οι δύο θύρες που ένωσαν τα παρασκήνια με το λογείο.

Εικ. 10 Άποψη του ωδείου.

Εικ. 9 Το λογείο.

Εικ. 11 Η δυτική πάροδος.

Στάση 2η: Η ορχήστρα και οι πάροδοι

Φτάνοντας στην ορχήστρα, θα παρατηρήσετε τις μικρές της διαστάσεις και το ημικυκλικό της σχήμα (εικ. 10). Στα ρωμαϊκά χρόνια το δάπεδό της ήταν καλυμμένο με μαρμάρινες πλάκες. Στα νεότερα χρόνια η ορχήστρα αναστήλωθηκε και προστέθηκαν οι πλάκες που βλέπετε σήμερα. Κάτω από το δάπεδό της υπήρχε ένας υπόγειος αποχετευτικός αγωγός που, μάλιστα, λειτουργεί ακόμα και συγκεντρώνει τα νερά της βροχής.

Σύμφωνα με ορισμένους ερευνητές, γύρω από την ορχήστρα υπήρχε αρχικά ένα χαμηλό κυκλικό σκαλοπάτι, πάνω στο οποίο τοποθετούσαν θρόνους για τα επίσημα πρόσωπα. Στη διάρκεια των ρωμαϊκών χρόνων το σκαλοπάτι αυτό ίσως αντικαταστάθηκε από έναν χαμηλό μαρμάρινο τοίχο. Θα ήταν παρόμοιος με αυτόν που βλέπουμε σήμερα, μετά την αναστήλωση της ορχήστρας (εικ. 10). Ο τοίχος αυτός, που χώριζε την ορχήστρα από το κοίλο, θα προστάτευε τους θεατές στην περίπτωση που το ωδείο φιλοξενούσε και άλλου είδους θεάματα, αγαπητά στους Ρωμαίους, όπως μονομαχίες και θηριομαχίες.

Από την ορχήστρα θα παρατηρήσετε τις παρόδους, τους δύο διαδρόμους που σχηματίζονται ανάμεσα στο κοίλο και τη σκηνή. Οι πάροδοι ήταν στρωμένες με μαρμάρινες πλάκες και είχαν κατηφορική κλίση προς την ορχήστρα (εικ. 11). Ένα μέρος τους, μάλιστα, ήταν στεγασμένο και επικοινωνούσε με τον περιμετρικό διάδρομο που πλαισίωνε το κοίλο. Από τις παρόδους, λοιπόν, έφταναν στην ορχήστρα οι θεατές που κάθονταν στις πρώτες σειρές.

Στάση 3η: Το κοίλο

Το κοίλο, ο χώρος των θεατών, δεν σώθηκε ολόκληρο και έτσι δεν γνωρίζουμε με ακρίβεια πόσους θεατές μπορούσε να φιλοξενήσει. Ορισμένοι ερευνητές υπολογίζουν ότι χωρούσε 2.200, ενώ άλλοι 2.500 θεατές. Ένας οριζόντιος διάδρομος, το *διάζωμα*, το χώριζε σε δύο τμήματα. Το κάτω τμήμα του κοίλου έχει δεκαέξι σειρές *εδωλίων*, δηλαδή καθισμάτων, που ήταν χτισμένα από τούβλα και καλύπτονταν από λευκό μάρμαρο. Τρεις σκάλες το χώριζαν σε τέσσερις *κερκίδες*, από τις οποίες οι δύο που βρίσκονται στο κέντρο είναι μεγαλύτερες από τις δύο που βρίσκονται στα άκρα του κοίλου (εικ. 3). Σήμερα τα εδώλια σε αυτό το τμήμα του κοίλου έχουν αναστηλωθεί και καλυφθεί με μαρμάρινες πλάκες.

Αν στρέψετε το βλέμμα σας στο διάζωμα, θα δείτε να ανοίγονται τρεις πύλες. Εκεί κατέληγαν οι σκάλες που ξεκινούσαν από τις τρεις εισόδους στον εξωτερικό τοίχο του κοίλου (εικ. 3, αρ.1 - εικ. 4).

Πάνω από το διάζωμα, βρίσκεται το ψηλότερο τμήμα του κοίλου ή άνω κοίλο, όπως λέγεται διαφορετικά. Όταν αποκαλύφθηκε το ωδείο, το τμήμα αυτό είχε καταρρεύσει μαζί με τον εξωτερικό τοίχο. Έτσι, τα εδώλια που βλέπουμε σήμερα συμπληρώθηκαν κατά τη διάρκεια της αναστήλωσης. Το άνω κοίλο ήταν επίσης χωρισμένο σε κερκίδες, από τις οποίες μόνο μία έχει αποκατασταθεί σε ολόκληρο το ύψος της. Πάνω από τις παρόδους υπήρχαν κάποιες θέσεις που προοριζόνταν αποκλειστικά για τα επίσημα πρόσωπα (εικ. 10). Τα *θεωρεία*, όπως ονομάζονται οι θέσεις αυτές, είχαν πολύ καλή θέα προς το λογείο και την ορχήστρα. Οι επίσημοι έφταναν εκεί από τις σκάλες που συναντήσατε νωρίτερα (εικ. 7).

Παρόλο που το κοίλο δεν ήταν στραμμένο προς τη θάλασσα, όσοι κάθονταν στις ψηλότερες θέσεις της ανατολικής πλευράς μπορούσαν να τη δουν (εικ. 10). Θα το διαπιστώσετε αν ανεβείτε ψηλά στο κοίλο, στη δεξιά πλευρά του, όπως το κοιτάζετε από το λογείο. Σύμφωνα με ορισμένους ερευνητές, μόνο το ψηλότερο τμήμα του κοίλου ήταν στεγασμένο. Αν ισχύει αυτό, τότε το ωδείο της Πάτρας ήταν χτισμένο σύμφωνα με τον τύπο των «ανοιχτών ωδείων». Αυτά ήταν στεγασμένα σε ορισμένα μόνο τμήματά τους, σε αντίθεση με τα «κλειστά ωδεία» που καλύπτονταν από ενιαία στέγη.

Απο τότε μέχρι σήμερα

Το ωδείο έπαψε να χρησιμοποιείται στα τέλη του 3ου αι. μ.Χ., μετά από τις καταστροφές που του προκάλεσε μία πυρκαγιά. Το γεγονός αυτό είναι πιθανό να συνδέεται με την επιδρομή των Ερούλων, ενός βαρβαρικού λαού που στη διάρκεια του 3ου αι. μ.Χ. επιτέθηκε σε πολλές πόλεις του ελλαδικού χώρου. Στους επόμενους αιώνες το ωδείο καλύφθηκε από σωρούς χώματος, δέντρα και σπίτια που χτίστηκαν γύρω του.

Το 1889 έγιναν στην ευρύτερη περιοχή εργασίες εκσκαφής για την εξαγωγή χώματος, προκειμένου να κατασκευαστεί το νέο λιμάνι της Πάτρας. Τότε, τυχαία κατά κάποιον τρόπο, το ωδείο αποκαλύφθηκε! Στα χρόνια που ακολούθησαν έγιναν διαδικασίες απαλλοτρίωσης, δηλαδή αγοράς από το δημόσιο των γύρω κτημάτων, ώστε να ελευθερωθεί ο χώρος από τα νεότερα κτίσματα. Δυστυχώς όμως στο διάστημα αυτό το ωδείο έγινε αντικείμενο λεηλασίας και πολλά από τα μαρμάρινα τμήματά του αφαιρέθηκαν. Έτσι, μεγάλο μέρος από το οικοδομικό του υλικό ήδη έλειπε, όταν το 1957 ξεκίνησε η ανασκαφή του που κράτησε μέχρι το 1960.

Όσο για τη σημερινή μορφή του, είναι αποτέλεσμα της αναστήλωσης που έγινε από τον Πατρινό αρχιτέκτονα Ιωάννη Βασιλείου σε συνεργασία με την Αρχαιολογική Εταιρεία μεταξύ 1959-1961. Από τότε μέχρι σήμερα το ωδείο χρησιμοποιείται και φιλοξενεί κάθε καλοκαίρι παραστάσεις και συναυλίες, στο πλαίσιο του Διεθνούς Φεστιβάλ Πάτρας.

Και κάτι ακόμα...

Στο χώρο γύρω από το ωδείο θα δείτε ρωμαϊκές σαρκοφάγους, δηλαδή μαρμαρίνους τάφους και άλλα ευρήματα από τις ανασκαφές που έχουν γίνει στην πόλη [εικ. 12, 13]. Θα συναντήσετε ακόμη ψηφιδωτά και ερείπια σπιτιών, τα οποία κατεδαφίστηκαν στα ρωμαϊκά χρόνια, ώστε να γίνει επίπεδο το έδαφος, πάνω στο οποίο χτίστηκε το ωδείο [εικ. 14].

Στον εκπαιδευτικό φάκελο θα βρείτε πληροφορίες για δύο ακόμη ρωμαϊκά ωδεία που σχετίζονται με το ωδείο της Πάτρας. Αναζητήστε το έντυπο για το ωδείο της Νικόπολης, την πόλη που έχτισε ο Οκταβιανός Αύγουστος το 31 π.Χ. Η Νικόπολη και η Πάτρα ήταν τα δύο σημαντικότερα ρωμαϊκά κέντρα της δυτικής Ελλάδας. Μην παραλείψετε, επίσης, το έντυπο για το ωδείο του Ηρώδη του Αττικού στην Αθήνα που χτίστηκε λίγο αργότερα από αυτό της Πάτρας. Πρόκειται για τα δύο ρωμαϊκά ωδεία του ελλαδικού χώρου που ο Πausανίας ξεχωρίζει για το μέγεθος και την ομορφιά τους.

Εικ.12 Τμήμα της εξωτερικής όψης του ωδείου.

Εικ. 13 Άποψη της σκηνής. Στο βάθος ο χώρος γύρω από το ωδείο.

Εικ. 14 Άποψη του χώρου γύρω από το ωδείο.

Βιβλιογραφία

Γεωργοπούλου, Γ. (1999), *Ο κόσμος της αρχαιότητας. Το Αρχαίο Ωδείο της Πάτρας*, ΥΠΕΠΘ-ΥΠΠΟ (Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ - Εκπαίδευση & Πολιτισμός).

Ciancio-Rossetto, P. & Pisani-Sartorio, G. (ed.), (1994 - 1996), *Greek and Roman Theatres. At the roots of acted language*, vol. 2, Torino: SEAT.

Παπαχατζή, Ν. (1994), *Παυσανίου Ελλάδος Περιήγησις: Αχαϊκά-Αρκαδικά*, Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.

Πετρόπουλος, Μ. (2012), «Πάτρα». Στο: Βλαχόπουλος, Α. Γ. (επιστ. επιμ.), *Αρχαιολογία: Πελοπόννησος* (σελ. 340-349), Αθήνα: Μέλισσα.

Sear, F. (2006), *Roman Theatres. An Architectural Study*, Oxford: Oxford Monographs in Classical Archaeology.

Πηγές από το διαδίκτυο

Διαδικτυακός τόπος Σωματείου «Διάζωμα»: http://www.diazoma.gr/gr/Page_04-01_AT-058.asp

Άλλες πηγές

Εφορεία Αρχαιοτήτων Αχαΐας

Προέλευση εικόνων

Διεύθυνση Μουσείων

Συντονισμός έργου: Μαρία Λαγογιάννη, Δρ Αρχαιολόγος
Σουζάνα Χούλια - Καπελώνη, Αρχαιολόγος
Σχεδιασμός περιεχομένου - γενική επιμέλεια: Έλενα Μπαζίνη, Αρχαιολόγος
Γραφιστική & καλλιτεχνική επιμέλεια: Σπήλιος Πίστας, Γραφίστας
Κείμενα: Εβίτα Τσιώλη, Αρχαιολόγος - Μουσειολόγος
Ηλεκτρονική επεξεργασία: Ειρήνη Σταυριανού, Γραφίστας
Παιδαγωγική επιμέλεια: Χρύσα Αθιανού, Εκπαιδευτικός
Διορθώσεις κειμένων: Βιολέττα Ζεύκη, Αρχαιολόγος - Μεταφράστρια

ISBN: 978-960-386-225-3

©2015 Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων

Απαγορεύεται η οποιαδήποτε μερική ή ολική ανατύπωση χωρίς την άδεια του εκδότη

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΟΥΣΕΙΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Το έργο «Σχεδιασμός και παραγωγή παιδαγωγικών εργαλείων για την ανάδειξη της σημασίας του θεάτρου στην αρχαιότητα και σήμερα» (κωδικός MIS 339817) υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.